

Kolegium expertů k výkonu rozsudků ESLP a provádění Úmluvy

Podklady na 12. zasedání

15. května 2025, 13:00 hodin

(...)

Transgender Europe a ILGA-Europe proti České republice

Podklad k bodu 3-b jednání Kolegia dne 15. května 2025

1. ROZHODNUTÍ MEZINÁRODNÍCH ORGÁNŮ

A. EVROPSKÝ VÝBOR PRO SOCIÁLNÍ PRÁVA

Dne 15. května 2018 Evropský výbor pro sociální práva („Výbor“) rozhodl ve věci kolektivní stížnosti *Transgender Europe a ILGA-Europe proti České republice*, že platná právní úprava změny pohlaví v České republice představuje porušení čl. 11 odst. 1 Evropské sociální charty (dále jen „Charta“), který stanoví, že každý má právo na opatření, jež mu zajistí nejvyšší možný dosažitelný standard zdravotní péče. Výbor shledal, že požadavek chirurgického zákroku spojeného se sterilizací podmiňující právní uznání změny pohlaví představuje zásah státu do práva chráněného článkem 11 Charty, který není nezbytný.

Překlad rozhodnutí do českého jazyka a jeho anotace jsou dostupné [zde](#).

B. EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

Již dne 6. dubna 2017 vydal Evropský soud pro lidská práva („Soud“) rozsudek ve věci *A. P., Garçon a Nicot proti Francii*, v němž konstatoval, že podmínění uznání změny pohlaví u transgender osob **podstoupením chirurgického zákroku nebo hormonální léčby, které s vysokou pravděpodobností vedou ke sterilitě**, u osob, které si takový zákrok či léčbu podstoupit nepřejí, je v rozporu s článkem 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod („Úmluva“). Anotace a překlad rozsudku jsou dostupné [zde](#). Soud rozsudek označil významností „key case“, která je obvykle rezervována jen rozsudkům velkého senátu. Opřel se o něj v řadě následujících rozsudků (*S. V. proti Itálii*, č. 55216/08, rozsudek ze dne 11. října 2018; *X proti Severní Makedonii*, č. 29683/16, rozsudek ze dne 17. ledna 2019; *Y. T. proti Bulharsku*, č. 41701/16, rozsudek ze dne 9. července 2020; *Rana proti Maďarsku*, č. 40888/17, rozsudek ze dne 16. července 2020; *O. H. a G. H. proti Německu*, č. 53568/18 a 54741/18, rozsudek ze dne 4. dubna 2023). Rozsudek dnes tvoří součást ustálené judikatury Soudu.

Ve věci *X a Y proti Rumunsku* (č. 2145/16 a 20607/16, rozsudek ze dne 19. ledna 2021) Soud dále uvedl, že byť se jedná o skutkově podobnou situaci, jako nastala v případě *A. P., Garçon a Nicot proti Francii*, stěžovatelé nebrojí proti požadavku sterilizace v rámci právního uznání změny pohlaví, nýbrž proti **podmínce chirurgického zákroku obecně** – bez ohledu na to, zda jeho výsledkem bude sterilizace či nikoliv. V návaznosti na to Soud konstatoval, že uvedený chirurgický zákrok, pokud si ho daná osoba nepřeje, zásadním způsobem dopadá na její tělesnou integritu, a jako takový je z hlediska

článku 8 Úmluvy problematický (§ 160–161 rozsudku; anotace a překlad rozsudku jsou dostupné [zde](#)). Pokud je jím podmíněno právní uznání změny pohlaví, jde o porušení článku 8 Úmluvy (§ 167 rozsudku).

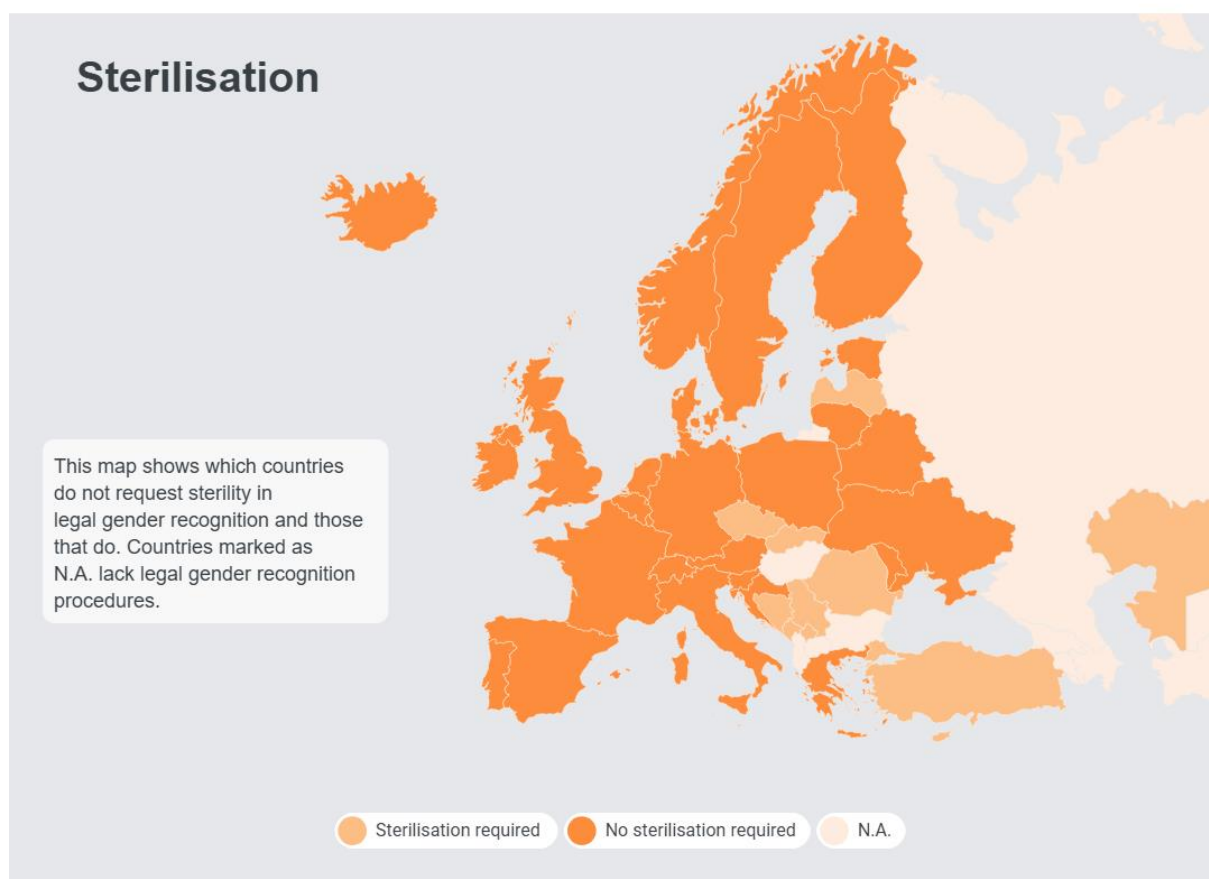
Z další judikatury Soudu plyne rovněž povinnost státu zavést za účelem úřední změny pohlaví **rychlé, dostupné a transparentní řízení** (např. *S. V. proti Itálii*, č. 55216/08, rozsudek ze dne 11. října 2018; *X proti Severní Makedonii*, č. 29683/16, rozsudek ze dne 17. ledna 2019). Soud přitom zdůraznil, že **je v rozporu s tímto požadavkem, pokud není vnitrostátní právo v této oblasti dostatečně přesné a detailní**; to totiž umožňuje příliš velkou diskreční pravomoc příslušným orgánům aplikace práva, což může vést ke svévolnému rozhodování o žádostech, a omezovat tak praktickou dostupnost změny pohlaví (*A. D. a ostatní proti Gruzii*, č. 57864/17 a další, rozsudek ze dne 1. prosince 2022).

2. SITUACE V EVROPĚ A STŘEDNÍ ASII OHLEDNĚ POŽADAVKU STERILIZACE JAKOŽTO PODMÍNKY PRÁVNÍHO UZNÁNÍ ZMĚNY POHLAVÍ

TRANS
RIGHTS
MAP

Europe & Central Asia 2024

tgeu.

3. NOVELA OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU A DALŠÍCH ZÁKONŮ

V červnu 2018 byla do mezirezortního připomínkového řízení předložena novela občanského zákoníku, zákona o zdravotních službách a zákona o matrikách, jménu a příjmení, která měla uvést znění těchto zákonů do souladu s Úmluvou a Chartou. V minulém volebním období k této novele vzneslo zásadní připomínky Ministerstvo vnitra. Současný ministr vnitra v říjnu 2022 deklaroval jednoznačnou podporu zrušení podmínky sterilizace při úřední změně pohlaví. Ministerstvo spravedlnosti sice již v březnu 2023 na tiskové konferenci informovalo o tom, že plánuje zrušení povinných sterilizací pro úřední změnu pohlaví, avšak jím připravená novela zmíněných předpisů zatím v důsledku absence politické shody stále nebyla předložena do připomínkového řízení.

V lednu 2025 byl do legislativního procesu předložen [poslanecký návrh](#) nové úpravy, který podmiňuje úřední změnu pohlaví podstoupením alespoň roční hormonální léčby, předložením celkem čtyř lékařských potvrzení a jednomyslným souhlasem pětičlenné ministerské komise. Vláda k návrhu nepřijala stanovisko. Vzhledem ke lhůtám legislativního procesu se nyní už nejeví jako reálné, že by sněmovna stihla schválit tento návrh do konce stávajícího volebního období.

4. VNITROSTÁTNÍ A MEZINÁRODNÍ LITIGACE

Dne 30. května 2019 Nejvyšší správní soud rozsudkem sp. zn. 2 As 199/2018-37 zamítl kasační stížnost ve věci *X proti Ministerstvu vnitra*, když shledal, že současná česká právní úprava změny pohlaví není rozporná s ústavním pořádkem a dává dotčeným osobám přiměřené prostředky, jak změny pohlaví mohou dosáhnout. Rozsudek je k dispozici [zde](#). Věc se následně dostala před Ústavní soud. Plénium dne 9. listopadu 2021 nálezem sp. zn. Pl. ÚS 2/20 (vyhlášeným dne 31. března 2022) rozhodlo o zamítnutí návrhu stěžovatelky na zrušení § 29 odst. 1 občanského zákoníku, § 21 odst. 1 zákona o specifických zdravotních službách, a § 13 odst. 3 zákona o evidenci obyvatel a rodných čísel, ve slovech „u žen zvýšené o 50“, aniž by se však meritorně zabývalo podmínkou sterilizace pro účely úřední změny pohlaví. Nález je k dispozici [zde](#). V návaznosti na to dne 7. června 2022 příslušný senát ústavní stížnost stěžovatelky zamítl. Stěžovatelka posléze v této věci podala stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva. Tuto stížnost Soud komunikoval vládě v září 2023 jakožto věc [T. H. proti České republice](#). Řízení před Soudem v této věci stále probíhá.

V prosinci 2023 byl v rámci jiného řízení plénu Ústavního soudu znovu postoupen návrh na zrušení zákonných ustanovení upravujících podmínky úřední změny pohlaví. Příslušný senát Ústavního soudu v usnesení o postoupení věci uvedl, že nález Pl. ÚS 2/20 zde nepředstavuje překážku věci pravomocně rozhodnuté, neboť skutkové okolnosti daných dvou případů jsou odlišné: zatímco v prvním případě se jednalo o nebinární osobu, která se primárně domáhala právního uznání neutrálního pohlaví, v nynějším případě stížnost podala osoba usilující o zápis opačného pohlaví. Plénium Ústavního soudu v této věci dne 24. dubna 2024 **nálezem sp. zn. Pl. ÚS 52/23** (vyhlášeným dne 7. května 2024) zrušilo ustanovení § 29 odst. 1, větu první, občanského zákoníku, jakož i ustanovení § 21 odst. 1, větu první, zákona o specifických zdravotních službách, a to uplynutím dne 30. června 2025. Obě zmíněná ustanovení zakotvují podmínku „chirurgického zákroku při současném znemožnění reprodukční funkce“ pro účely úřední změny pohlaví. V odůvodnění nálezu Ústavní soud uvedl, že „dává zákonodárci dostatečný prostor více než jednoho roku, aby podmínky změny pohlaví v České republice upravil důstojným a ústavně souladným způsobem“. Nález je k dispozici [zde](#).

5. DALŠÍ VÝVOJ NA VNITROSTÁTNÍ ÚROVNI

Ve světle uvedeného se jeví jako pravděpodobné, že na konci června 2025 na základě nálezu Ústavního soudu pozbydou účinnosti výše citovaná zákonná ustanovení upravující změnu pohlaví, aniž by zákonodárce do té doby přijal novou právní úpravu. Na jednání svolaném k této situaci vládní zmocněnkyně pro lidská práva v listopadu 2024 za účasti KVZ, Ministerstva zdravotnictví a Ministerstva vnitra dospěli zúčastnění ke shodě, že úřední změnu pohlaví je od 1. července 2025 potřeba dočasně

upravit alespoň prostřednictvím **metodických pokynů** příslušných ministerstev, tj. Ministerstva zdravotnictví a Ministerstva vnitra.

Východiskem této provizorní úpravy je to, že od 1. července 2025 bude **operativní** změna pohlaví upravena zákonem o specifických zdravotních službách a přístupná osobám, které o ni mají zájem, avšak nebude již nadále představovat podmínku úřední změny pohlaví. **Úřední** změna se bude řídit zbývajícím (nezrušeným) ustanovením § 29 odst. 1 občanského zákoníku, dle něhož se má za to, že „dnem změny pohlaví je den uvedený v **potvrzení vydaném poskytovatelem zdravotních služeb**“. Zároveň dle § 17a zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách i nadále platí, že dodatečný záznam o změně pohlaví se do knihy narození provede na základě potvrzení vydaného poskytovatelem zdravotních služeb. Obsah či povahu tohoto potvrzení však od 1. července 2025 nebude specifikovat žádný zákon ani jiný obecně závazný právní předpis. Na výše zmíněném jednání svolaném vládní zmocněnkyní zástupci všech zúčastněných subjektů vyslovili předběžný souhlas s tím, aby bylo dané potvrzení nově definováno jako potvrzení o stanovení diagnózy genderové dysforie.

V současné době (začátek května 2025) **Ministerstvo vnitra** zpracovalo návrh metodické informace k úřední změně pohlaví pro matriční úřady, která popisuje postup při dodatečném záznamu o změně pohlaví do matriky od 1. července 2025. Součástí této metodiky by však měla být i část, která dle Ministerstva vnitra spadá do věcné působnosti Ministerstva zdravotnictví – a to konkretizace toho, co se bude od uvedeného data považovat za potvrzení o ukončení léčby pro účely změny pohlaví, na jehož základě budou matriční úřady provádět dodatečný záznam o změně pohlaví do matriční knihy, jakož i určení, kteří poskytovatelé zdravotních služeb budou oprávněni takové potvrzení vydávat. **Ministerstvo zdravotnictví** připravuje ve spolupráci s odbornými společnostmi metodický pokyn pro proces úřední změny pohlaví; aktuálně čeká na finální stanovisko příslušných odborníků.